

Особливості психологічної готовності до батьківства у чоловіків різних вікових груп

Лілія Сівцова

*магістрантка кафедри психології,
ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», м. Київ, Україна,
e-mail: SivtsovaLV@krok.edu.ua*

Олена Никоненко

*кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри психології,
ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», м. Київ, Україна,
e-mail: nikonenkoev@krok.edu.ua,
ORCID: 0000-0002-0794-7905*

Постановка проблеми. Психологічна готовність до батьківства є ключовим аспектом особистісного розвитку чоловіка, оскільки вона визначає не лише здатність брати на себе відповідальність за сім'ю, але й формує глибше розуміння потреб дитини та готовність активно підтримувати її розвиток. Важливо підкреслити, що готовність до батьківства проявляється не лише в словах чи намірах, а й у конкретних діях та поведінці чоловіка, у тому числі у щоденній взаємодії з партнеркою та іншими членами сім'ї. Ця готовність охоплює уміння контролювати власні емоції, проявляти емпатію, створювати позитивний психологічний клімат у сім'ї та підтримувати гармонійні взаємини з дитиною.

У період планування та очікування батьківства закладаються основи батьківської компетентності, яка включає когнітивні, емоційні та соціальні компоненти. Когнітивний компонент дозволяє чоловікові зрозуміти етапи розвитку дитини, усвідомити власну роль і обов'язки батька, а також сформувати власні принципи виховання. Емоційний компонент включає розвиток здатності до співпереживання, підтримки та адаптації до потреб дитини, що робить батька чутливим і уважним до її сигналів. Соціальний компонент стосується здатності до конструктивної взаємодії з партнеркою та іншими членами сім'ї, що допомагає створити здорове та сприятливе середовище для дитини. Саме в цей період чоловік має можливість виробити власні стратегії поведінки та внутрішні ресурси, які стануть опорою у його подальшій батьківській діяльності (Баранюк, 2023).

Психологічна готовність формується під впливом особистісних характеристик, соціокультурних та сімейних факторів, досвіду виховання, а також конкретних життєвих обставин та професійної діяльності чоловіка. Слід враховувати, що готовність до батьківства змінюється з віком: молоді чоловіки частіше зосереджені на самореалізації і можуть відчувати труднощі з поєднанням особистих прагнень і відповідальності батька, тоді як чоловіки середнього віку зазвичай мають стабільніший соціальний та матеріальний статус, що сприяє більш усвідомленому підходу до батьківства.

Сучасні соціально-економічні та політичні умови, зокрема війна, створюють

додаткові стресові чинники, які впливають на психологічний стан чоловіків і можуть значно ускладнити їхню здатність до батьківства. Це підвищує рівень тривожності, впливає на емоційне самопочуття та знижує ефективність виконання батьківських функцій (Мазур, 2025).

Психологічна готовність до батьківства включає такі ключові складники: емоційну стабільність, здатність до самоконтролю, відповідальність, уміння співпереживати, усвідомлення своєї ролі батька та гнучкість у адаптації до сімейних ситуацій. Особливу увагу слід приділяти віковим відмінностям цих складників, адже вони безпосередньо залежать від накопиченого життєвого досвіду, соціальної активності та сформованих життєвих пріоритетів.

Дослідження, зокрема Р. Хавули, показують, що молоді чоловіки частіше мають нижчий рівень готовності до батьківства порівняно зі старшими колегами, що проявляється в менш усвідомленому сприйнятті батьківської ролі та недостатньо зрілих ціннісних орієнтаціях щодо сім'ї (Хавула, 2013). Молоді чоловіки часто більш сфокусовані на власному розвитку та кар'єрі, що іноді створює внутрішній конфлікт між особистими амбіціями та необхідністю брати на себе відповідальність за дитину. У таких випадках може спостерігатися недостатня емоційна гнучкість та слабша здатність до співпереживання, що впливає на якість взаємодії з дитиною та атмосферу в сім'ї.

Дослідження О. Бацилевої та співавторів вказують, що молоді чоловіки з зовнішнім локусом контролю або нестабільною самооцінкою частіше мають труднощі у плануванні та усвідомленні батьківської ролі, уникають відповідальності і можуть демонструвати емоційну відстороненість або імпульсивні реакції (Бацилева, 2019). Низький рівень емоційної компетентності у таких чоловіків безпосередньо впливає на взаємодію з партнеркою та задоволення емоційних потреб дитини, що може позначитися на розвитку її «Я-концепції» та емоційній стабільності.

Соціально-психологічні аспекти сім'ї, зокрема якість партнерських стосунків та рівень підтримки, відіграють ключову роль у формуванні психологічної готовності чоловіка до батьківства. Недостатня готовність може проявлятися через емоційну дистанцію, агресивні реакції або невміння враховувати потреби дитини, що негативно впливає на її соціальний та емоційний розвиток. Також важливо зазначити, що чоловіки, які не мали прикладу відповідального батьківства у власних сім'ях або відчують брак підтримки від партнерки, частіше мають труднощі з формуванням власної батьківської компетентності.

Отже, вивчення психологічної готовності чоловіків до батьківства у різних вікових групах є надзвичайно актуальним і практично важливим завданням. Виявлення сильних і слабких сторін цієї готовності дозволяє створювати цільові програми підтримки, які допомагають знизити стрес, розвинути емоційну компетентність і зміцнити сімейні взаємини, особливо в умовах соціальної та економічної нестабільності.

Список використаних джерел

1. Баранюк, О. М. (2023). Дослідження психологічної готовності молоді до материнства в сучасних умовах [Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня бакалавра за спеціальністю «053 – Психологія», Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя]. <http://elartu.tntu.edu.ua/handle/lib/41940>
2. Мазур, К. С. (2025). Психологічна готовність студентської молоді до створення сім'ї в умовах війни [Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня бакалавра за спеціальністю «053 – Психологія», Хмельниць. нац. ун-т.]. <https://elar.khmnpu.edu.ua/handle/123456789/19091>
3. Хавула, Р. (2013). Психологічний аналіз чинників та рівнів підготовленості молоді до створення сім'ї. Актуальні питання гуманітарних наук, (4), 246-253.
4. Бацилєва О. В., Астахов В. М. & Пузь І. В. (2019) Особливості готовності до батьківства студентської молоді Соціальна психологія; психологія соціальної роботи. № 4, Т. 1. С. 1–19.